

18.4x24.63	31	עמוד 24	סגנון	21.03.2007	10879036-4
80039					

מועדון קרב

הן לא מעיזות לדבר על כך בגלוי, אבל מחקר חדש חושף כי יותר ויותר נשים מעדיפות שבניהן יתגייסו למסלול לא קרבי. מה מונע מהן להשמיע את קולן, עד כמה הן יכולות להשפיע על החלטת בניהן היכן לשרת והאם הגבריות החדשה נמדדת על פי מידת התרומה בחזית?

נדרש לסמן בטופס הצה"לי איזה תפקיד הוא רוצה למלא במסגרת שירותו. לדבריו, חסרה מערכת תומכת ופעילה שתאפשר לאמהות להשמיע את קולן. השאלה היא האם אמהות מעוניינות לדבר בפומבי על החששות שלהן, ואם לא, מה מונע זאת מהן?

התינוק שיצא משליטה

"נשים מרגישות שאסור להן לבטא את תחושת החרדה העמוקה במסגרת המשפחתית", מסביר ד"ר לוסקי. "זה לא בידיים שלהן, הן חשות שהן לא יכולות לשנות כלום. האבות לעומתן, מביעים חשש וביקורת אך נוטים לרכך את הדברים. הגבר אומר: 'עיובי, למה את צריכה לדבר על זה? זה לא רלוונטי'. התפקיד שלו הוא לתפוס את הפיקוד כאשר האם נמצאת בהרדה.

ולן עדיין לא נשמע בפומבי, אבל אמהות רבות כבר לא רואות בגיוס לשירות הצבאי חלק מרכזי בחינוך ילדיהן ומבקשות לשכנע את הבנים לתרום למדינה בצורה אחרת, ואם אפשר – לא קרבית. כך עולה ממחקר חדש של ד"ר אבישי לוסקי מבית הספר לחינוך באוניברסיטת בראילן, שעוסק בשיח ההורי ערב גיוס הבנים ליתירות קרביות בצה"ל. המחקר שנערך בהנחייתם של פרופ' אריה כהן ופרופ' יעקב כץ, החל לפני שבע שנים, ערב נסיגת צה"ל מלבנון, ובמסגרתו דואיינו 48 הורים ממשפחות עירוניות בעלות מקצועות חופשיים מן המעמד הבינוני. אחד הממצאים המרכזיים שעליהם מצביע ד"ר לוסקי הוא קולן המושתק של האמהות שמבקשות לפרוק את המתה והחרדה האוחזים בהן בשעה שהבן

18.72x23.23	32	עמוד 24	סגנון - מעריב	21.03.2007	10879047-6
80039					

יודעת שבשנה הראשונה הוא לא הולך לקרבי בגלל פציעה באימון ג'ורדו, אז יש לי שנה של שקט". אורלי אוולאי, 41, סוכנת ביטוח מחיפה, נמצאת בתחילתו של התהליך. בנה טל בן ה-17 קיבל לא מזמן את הצו הראשון ואמור להתגייס בעוד כשנה וחצי. "הוא כבר עבר את הבדיקות ואנחנו נמצאים ממש לפני קבלת הטופס שבו הוא צריך לציין היכן ירצה לשרת", היא מעדכנת. "בגלל שהוא שחקן כדורסל מקצועי, הוא יכול לעשות שירות קל, אבל

הספר למשחק ענת ברזילי, 45, מתל אביב שמתכוננת לקראת גיוסו של בנה הבכור, גור, בסוף החודש. "בתת הכרה שלי עוררתי אותו כל הזמן להתמיד בספורט, בתקווה שבצבא יאפשרו לו להמשיך עם זה והוא לא ילך לקרבי. כשהגיע הטופס, הוא לא כל כך שיתף אותי כי הוא יודע שאני בחררה. רק כשהלך לבדיקות ידעתי שהוא קיבל את הטופס. זאת הרגשה מעורבת: מצד אחד את חוששת שהנה, עוד מעט הוא יהיה של הצבא ולא שלך, ומצד

בעוד שהאב רואה לנגד עיניו את גאוות היחידה, האמהות רוצות לשמור על הילדים שלהן, ואין להן עם מי לחלוק את התחושות הקשות. "בהתחלה האם מעבירה לילד את המסר – 'תעשה מה שאתה רוצה', אבל בהמשך היא מאוד מודאגת. אחת האמהות סיפרה שהיא מנסה לזהות אילו שירים הבן שומע בחדר, כדי שאם יקרה לו משהו היא תדע אילו שירים לשים באוזנה. התסריטים האלה עוברים לאמהות כל הזמן בראש".

– הן משתפרות בכך את הבנים?

"יש כאן משהו שבו הבן מבין מה אמו מרגישה גם בלי שתגיד לו. למשל, מישהי סיפרה שבאירועים היא מצלמת את בנה והוא אומר לה: 'אני יודע למה את עושה את זה, כדי שתהיה לך מזכרת ממני'. הן לא מרברות על זה, אבל הן מרגישות שהילד חי על זמן שאול ולכן הן מרשות לו לעשות מה שהוא רוצה, כדי שלא יהיו מתחים. בעוד שהאב מנסה לממש את השירות הצבאי האבוד שלו דרך הקרבות של הילד, האמא לועגת לאתוס הקרבי. האמהות מרגישות שאין להן שליטה על התינוק שלהן, שתמיד הן ידעו איפה הוא ומה הוא עושה. הן לא בוטחות בצבא שישמור על הילדים שלהן".

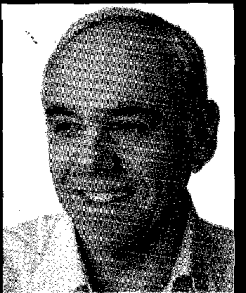
– הן יכולות פשוט לאסור על הילד להתגייס, לא?

"כששאלתי את האמהות איך הן ירגישו אם הילד שלהן יסרב להתגייס, כולן אמרו שהן יראו בזה כישלון חינוכי. 'אצלנו במשפחה אין דבר כזה לא לשרת', ככה הן אמרו לי. זה נחשב לבושה למשפחה. הן רוצות שהילדים שלהן ישרתו בצבא, אבל לא ביחידות קרביות".

– האם אתה צופה שבעתיד התנגדות האמהות לשירות קרבי של בניהן תגבר?

"זה לא קול של התנגדות כמו של מצוקה. הנשים

ד"ר אבישי לוסקי:
"נשים מרגישות שאסור להן לבטא את תחושת החרדה העמוקה במסגרת המשפחתית. האבות לעומתן, מביעים חשש וביקורת אך נוטים לרכז את הדברים"

הוא כבר הודיע לי שהוא לא רוצה להיות ג'ובניק ואם הוא לא יהיה קרבי, הוא חושב ללכת למודיעין. בתקופת המלחמה בקיץ הוא הזדהה עם החיילים בקרב, גם כל יום עם החלטה אחרת להתגייס לאחת מהיחידות הקרביות. אני הרגשתי שהבטן שלי מתהפכת והתפללתי לאלוהים שישנה את דעתי. אמרתי לו מפורשות שאני לא רוצה שילך לקרבי והרגשתי נורא עם זה, כי מה יהיה אם כולם יגידו ככה? אז הפסקתי לומר לו את דעתי, כי גם ככה הוא יעשה בסוף מה שהוא רוצה. היום הוא מדבר על מודיעין, חיל האוויר, חיל הים, ואני אומרת יופי – זה מה שנקרא להתגייס בכבוד".

– איך את מסבירה את הקונפליקט בין הרצון שלא יהיה חייל קרבי ובין החשש ממה יגידו השכנים?

"אין לי הסבר. אני ציונית ואוהבת את הארץ, אבל מצד שני אני לא רוצה שהוא ישרת בקרבי. התפקיד שלו הוא לשמור על המדינה והתפקיד שלי כאמא הוא לשמור עליו. זה אינסטינקט הישרדותי של אם. כשהייתי צעירה היה לי חבר בסיירת שקד ולהיות קרבי נחשב להכי גברי. היום כשמדובר בנך שלי, אני לא חושבת ככה".

– את נמצאת בקשר עם אמהות אחרות?
 "בטח. אנחנו חולקות את כל הפחדים, הראגות ותחושות חוסר השליטה. לדעתי יש צורך בתמיכה לנשים שנמצאות בתהליך כזה. אין פרודומים או קהילות תומכות, וחבל".

חיילים בפס ייצור

הקונפליקט בין האם הפרטית שרוצה להגן על בנה לבין האם הלאומית שמקריבה אותו למען המולדת, חקוק בהיסטוריה הישראלית מאז תקופת היישוב. כנס שנערך בנושא לפני חודש

שני זה כמו מסיבת הסיום של בית הספר: פתאום, בבת אחת, את רואה איך הילד גדל והופך לגבר. זאת פרידה מהילד שלך".

– מבחן לגבריות?

"לא. אנחנו משהוהרים מהתפיסה הזאת. הילד כבר הוכיח לעצמו שהוא גבר דרך העיסוק בג'ורדו. אנחנו גם לא חיים בסביבה שמקדשת את הגבריות. נכון שקל לו יותר לדבר עם בעלי, כי בשבילם הצבא הוא דרמה גדולה ואני לא מתחברת לזה, אבל אני חושבת שאנשים היום לא מתביישים להביע פחד או דאגה והקול הזה שמאפשר לבחור במסלול לא קרבי, נשמע היום יותר ויותר".

אילנה אנשלים לוי

ד"ר עליזה לביא:
"השאלה האם להתגייס לשירות קרבי היא תלוית תרבות וסביבת מגורים, ולכן השאלה המגדרית שעוסקת בקונפליקט האימהי מתעממת מול השאלה של אידיאולוגיה וזהות יהודית"

– הבעת את דעתך בנוגע לבחירה שלו בשירות קרבי?

"בשלבים המוקדמים הוא לא ידע איפה הוא רוצה לשרת והייתי לחוצה יותר. אחר כך הוא החליט שהוא יבחר מסלול לפי ההישגים שלו בג'ורדו ונרגעתי. אני לא בטוחה שזה היה עוזר אם הייתי אומרת לו, 'אל תתגייס לקרבי', ולרגע לא עלה על דעתי לומר לו לא להתגייס בכלל, כי אני חושבת שכל מי שחי פה צריך לתרום. ובכל זאת, המחשבה על שירות קרבי מפחידה אותי. בעלי לא מראה את הפחדים שלו ומרגיע אותי שיהיה בסדר. עכשיו הילד מתגייס ואני

האלה כלואות רגשית. כרגע יש שני קולות: אלה שמעודדות לשירות קרבי אך בעוצמה נמוכה ואלה שלא מתערבות ושומרות את המצוקה בפנים. אין לי מושג מה יקרה בעתיד, אבל אני לא חושב שאמהות יתנגדו באופן ברור לגיוס ובטח שלא יחסמו בגופן את הבן. אבל אפשר ליצור להן מסגרות תמיכה, כי הבעיה היא שאין להן עם מי לדבר".

מסלול התרסקות?

"מרגע שאמדו לי באולטרסאונד שיש לי בן, אני חושבת על הצבא", אומרת השחקנית ומנהלת בית

18.87x23.09	33	עמוד 24	סגנון	21.03.2007	10879051-1
80039					

באוניברסיטת בריאלין סקר את הקול הנשי המושתק והגלוי של האמהות החלוצות. פרופ' יפה ברלוביץ, מרצה לספרות ומגדר במחלקה לספרות באוניברסיטת בריאלין, קובעת ששום דבר לא השתנה מאז. "המקום היחיד שבו נתנו מקום לקול

ד"ר אורנה ששון-לוי על תנועת "ארבע אמהות":
"מדובר באמהות שיצאו באמירות תומכות בצבא ונתנו לגיטימציה לקול האימהי בתוך השיח הביטחוני. הן לא ערערו על האתוס הקרבי ולא היו בעד סרבנות"

שהבן יהיה גבר, והסיפוק לראות אותו חזק הוא גדול. מחקרים מצביעים על חיבור חזק בין התבגרות ובין גבריות, כלומר, אם אתה לא הולך לצבא, אתה נשאר תינוק. מכאן גם המשפט הידוע 'לילה ראשון בלי אמא'."

ד"ר עליזה לכיא מהמחלקה למדעי המדינה באוניברסיטת בריאלין, מתנגדת נחרצות לכך ששירות קרבי הוא סמל הגבריות. "היילים קרביים לא בחרו במסלול הזה כדי להרגיש גברים", היא חורצת. "הם קוראים את המציאות נכון ומבקשים לשמור על הבית שלהם. יש מי שמוכן לשמור על הבית ומי שמוכן לטוס לחול."

"השאלה האם להתגייס לשירות קרבי היא תלוית תרבות וסביבת מגורים, ולכן השאלה המגדרית

בחברה הדתית-לאומית אין בכלל לגיטימציה לדבר על זה ולעומת זאת, ברמת השרון אמהות מעוררות את הבנים ללכת למקצועות המחשבים או לא להתגייס בכלל ולהירשם לאוניברסיטה יוקרתית בחו"ל."

- עד כמה לאם יש משקל בהחלטה של בנה לשרת בקרבי?

"יש לה משקל קטן מאוד. זה עניין של לחץ חברתי: אמהות רבות מרגישות שאין להן זכות להתערב כי זו החלטה של הבנים. אלה שכן מתערבות, הן חזקות. נשים לא יכולות לקחת חלק בשיח הזה כי הן מופקע מהן לטובת המדינה. עד עכשיו הילד דיבר עם האם וכעת מוקד השיחה משתנה. יש קונצנזוס חברתי שלפיו לא מתווכחים עם המדינה ואני לא בטוחה

הנשי כחלק מהמפעל הלאומי היה אמהות הרחם בשירות הלאום", היא אומרת. "האם הלאומית היא אישה שעובדת על פס הייצור של העם. הדרישות ממנה היו להיות בעלת נימוסים ומשכילה, כמי שמעצבת את הדור החדש, ותפקיד נוסף היה להקריב את בנה למען המולדת. אלה שלא היו בעלות מודעות פמיניסטית, הפנימו את התורות הגבריות ושירתו באריקות את המפעל הציוני האימהי. הנשים הצבריות הראשונות החליטו על מודל חדש והפכו את האימהות לעניין פרטי. הן רצו לתרום למפעל הציוני בכישרון השכלה ועבודה, אבל סירבו להיות אמהות בשירות הלאום."

"לא רק שלא השתנה הרבה מאז ושגם היום נשים צריכות להיאבק כדי להשמיע את קולן מול הפטריארכיה, אלא שנשות היישוב היו יותר אסרטיביות בביקורת שלהן כלפי הגברים. הגברים הציונים מתוארים כמנצלי קרקעות ומושחתים, ולהבדיל מהכתיבה הגברית של אותה תקופה העוסקת בדימויים הרואים של מוות ומלחמה, הספרות הנשית היא אפורה, לא בכיניית, אבל עצובה ועגומה. סיפורי הגבורה שלהן עוסקים בהישרדות."

ד"ר אורנה ששון-לוי מהמחלקה לסוציולוגיה באוניברסיטת בריאלין והתוכנית ללימודי מגדר, חוקרת את הקשר בין מגדר וצבא ולאחרונה הוציאה לאור את ספרה "והיוות במדים" (הוצאת "מגנס", יוני 2006) העוסק בגבריות ובנשיות בצבא הישראלי. לרבריה, תנועת "ארבע אמהות" לא מחתה נגד גיוס לשירות קרבי למרות שבתודעת הציבור אולי נהרתה ככזו. "למעשה, מדובר באמהות שיצאו באמירות תומכות בצבא ונתנו לגיטימציה לקול האימהי בתוך השיח הביטחוני", היא אומרת. "הן לא ערערו על האתוס הקרבי ולא היו בעד סרבנות. חשוב לציין שקולן של האמהות משתנה מאוד לפי הקבוצות החברתיות בארץ:

ענת ברזילי:
"מצד אחד את חוששת שעוד מעט הוא יהיה של הצבא ולא שלך, ומצד שני פתאום, בבית אחת, את רואה איך הילד גדל והופך לגבר. זאת פרידה מהילד שלך"

צילום: אילן גשור

שעוסקת בקונפליקט האימהי מתעמעמת מול השאלה של אידיאולוגיה וזהות יהודית. אף אמא לא רוצה להקריב את הילד שלה, לכולן יש שאלות קשות להנהגה הצבאית והמדינית, אבל מצד שני, כולנו ערות למצוקה הקיומית שלנו באזור. נכון, לא כולם יכולים ללכת לקרבי, אז שימצאו מסגרות חלופיות לתרומה חברתית."

שאני רואה שינוי רדמטי בכיוון הזה. "מצד שני, יש נשים שמזדהות עם הלאום ועם המדינה ולא חשות בקונפליקט. אבל רוב הנשים משתיקות את הקול האימהי כי הן יודעות שאם הן יגידו משהו, הן יזכו לתגובה מזלזלת. חלק מזה קשור לתפיסה השוביניסטית שגברים מבינים יותר בפוליטיקה וצבא מאשר נשים. "מעבר לזה, בישראל השירות הקרבי הוא סוג של טקס חניכה לגבריות והרבה פעמים האמהות רוצות